

Visie- en actieplan voor een slagvaardige en toekomstbestendige neerlandistiek

Tekst van het Algemeen Secretariaat en de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van de Taalunie, de Raad voor de Neerlandistiek (Nederland), het Platform voor de Neerlandistiek (Vlaanderen) en de Internationale Vereniging voor de Neerlandistiek (wereldwijd en Caribisch gebied), met raadpleging van het Nationaal Platform voor de Talen (Nederland) en het Vlaams Talenplatform.

1 Inleiding

In het najaar van 2020 heeft het Comité van Ministers van de Taalunie het Algemeen Secretariaat de opdracht gegeven om, samen met belanghebbenden uit het veld, een visie en een actieplan te schrijven voor de neerlandistiek. Aanleiding hiervoor waren signalen die het Comité van Ministers had gekregen over problemen en uitdagingen waarmee de neerlandistiek wordt geconfronteerd. Om deze opdracht uit te voeren, heeft het Algemeen Secretariaat samengewerkt met vertegenwoordigers van de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren van de Taalunie, de Raad voor de Neerlandistiek (Nederland), het Platform voor de Neerlandistiek (Vlaanderen) en de Internationale Vereniging voor de Neerlandistiek (wereldwijd en Caribisch gebied). Samen met hen is tot deze tekst gekomen, die voor commentaar en aanvulling is voorgelegd aan hun eigen achterbannen, het Nationaal Platform voor de Talen in Nederland en het Vlaams Talenplatform. Hiermee willen het Algemeen Secretariaat, de Raad voor de Nederlandse Taal en Letteren, de Raad voor de Neerlandistiek, het Platform voor de Neerlandistiek en de Internationale Vereniging voor de Neerlandistiek bijdragen aan een slagvaardige en toekomstgerichte neerlandistiek.

2 Visie

Het Nederlands wordt door meer dan 24 miljoen mensen in de wereld gesproken. In 6 landen is het een officiële taal: in Nederland, België, Suriname, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten. Samen vormen deze landen het Nederlandse taalgebied. Ook buiten het taalgebied wordt Nederlands gesproken: door Nederlandstaligen die in andere landen wonen en werken en door anderstaligen die het Nederlands wereldwijd leren en bestuderen.

Tussen al deze mensen schept het Nederlands banden. Het biedt toegang tot een rijkgevuurd verleden en schenkt tal van individuele, sociale, culturele, economische en internationale kansen in het heden. Binnen het taalgebied draagt het Nederlands ook bij aan burgerschap en participatie. In Suriname en het Caribisch deel van het Koninkrijk der Nederlanden heeft het Nederlands een belangrijke rol binnen uitgesproken meertalige contexten.

Uiteraard staat het Nederlands nergens op zichzelf en maakt het overal deel uit van een taaldiverse werkelijkheid. Voor die talige diversiteit dient ook vanuit het Nederlands zelf aandacht te zijn.

De focus die in deze tekst op het Nederlands en de neerlandistiek wordt gelegd, is hiermee niet in tegenspraak. Met het Nederlands en de neerlandistiek dragen we zelf bij aan de taaldiverse werkelijkheid en bieden we er een eigen perspectief op aan.

Vanwege het belang van het Nederlands voor mens en maatschappij, is het cruciaal dat het ook wetenschappelijk bestudeerd en op academisch niveau onderwezen blijft worden. Zo kunnen we ook antwoorden blijven bieden op (nieuwe) maatschappelijke vraagstukken die zich aandienen, zoals de problematiek rond taal- en leesachterstanden, de toename van laaggeletterdheid in de samenleving, de bedreiging van onze leescultuur, de uitdagingen rond meertaligheid, de discussies rond integratie en talige participatie, enz.

Ondanks de hoge ambities die er binnen de neerlandistiek zijn, is het vakgebied hierop nog niet altijd inhoudelijk en organisatorisch volledig ingericht. Bovendien staat de neerlandistiek al geruime tijd ernstig onder druk, zowel binnen als buiten het taalgebied: studentenaantallen dalen, opleidingen en publicatiekanalen verdwijnen, onderzoeksmiddelen worden schaars, enz. Hierdoor kan de neerlandistiek haar potentieel voor de Nederlandstalige samenlevingen en alle Nederlandstaligen wereldwijd niet altijd ten volle verwezenlijken.

Daarom willen we als neerlandici in de eerste plaats zelf verder blijven toewerken naar een slagvaardige en toekomstgerichte neerlandistiek. Hieronder verstaan we:

1. een wetenschapsdiscipline met afdelingen binnen en buiten het taalgebied die elkaar versterken door samenwerking voor onderzoek en onderwijs;
2. een wetenschapsdiscipline die te midden van de Nederlandstalige samenlevingen staat, haar kennis en inzichten met deze samenlevingen deelt en haar onderzoek ook richt op (nieuwe) maatschappelijke vraagstukken die zich aandienen;
3. een wetenschapsdiscipline die de verschillende deelspecialismen die ze zelf kent, erkent en waardeert en hierdoor ook voluit kan floreren;
4. een wetenschapsdiscipline die bewust diverse interdisciplinaire verbanden legt en hiervoor ook nieuwe mogelijkheden tot samenwerking opzoekt;
5. een wetenschapsdiscipline die de samenwerking met andere onderwijsvormen opzoekt, eraan bijdraagt dat er goed opgeleide leraren voor de klas komen te staan en ervoor zorgt dat nieuwe kennis en inzichten doorstromen naar de lessen;
6. een wetenschapsdiscipline die zelfbewust en met gepaste trots naar buiten treedt en hierbij ook haar culturele, maatschappelijke, professionele en economische meerwaarde laat zien, zowel regionaal, Europees als internationaal;
7. een wetenschapsdiscipline die ernstig wordt genomen en over de nodige middelen en instrumenten kan beschikken om haar potentieel ten volle te verwezenlijken;
8. een wetenschapsdiscipline die toekomstgericht denkt en jongeren enthousiasmeert voor het Nederlands, de Nederlandstalige letteren en de Nederlandstalige cultuur.

Een 21ste-eeuwse neerlandistiek dus, die verbonden is met de wereld en andere talenstudies en wetenschapsdisciplines. Als eerste verantwoordelijken voor ons eigen vakgebied willen we als neerlandici hiervoor als eerste actoren optreden en ons wetenschappelijk onderzoek en academisch onderwijs hierop verder inrichten.

Om dit mee mogelijk te maken, zijn ondersteunende acties nodig waaraan verschillende partijen vanuit hun eigen bevoegdheden en met hun eigen mogelijkheden kunnen bijdragen. In wat volgt, worden 15 acties genoemd die noodzakelijk zijn om een slagvaardige en toekomstgerichte neerlandistiek volledig werkelijkheid te laten worden. Bij elke actie worden ook telkens niet-exhaustief enkele relevante actoren benoemd. De eerste 7 acties hebben betrekking op de neerlandistiek zelf. Met de 8 acties die erna volgen, wordt ook breder naar het onderwijs en de samenleving als geheel gekeken.

De acties hangen met elkaar samen, versterken elkaar en hebben elkaar nodig. Daarom worden ze niet als een keuzemenu gepresenteerd: ze zijn allemaal even noodzakelijk en worden idealiter in samenhang met elkaar opgepakt. Sommige acties hoeven geen of geen extra geld te kosten. Soms kan een bijstelling van bestaand beleid of het oormerken van bestaande middelen al een wereld van verschil maken. Andere acties

vragen wel degelijk om extra investeringen. Hierbij is het aan de bevoegde bewindspersonen om voor hun eigen overheden te bekijken welke mogelijkheden er zijn.

Alle acties zijn toegeschreven naar het Nederlands en de neerlandistiek, maar gelden in veel gevallen ook voor andere talenstudies en geesteswetenschappen in het algemeen. Wellicht zal het nuttig en efficiënt zijn, ze bij de implementatie van meet af aan in samenhang en in samenwerking met deze andere disciplines aan te pakken.

3 Actieplan

Actie 1: garandeer het neerlandistiekaanbod binnen en buiten het taalgebied

Vaststelling

In Nederland en Vlaanderen loopt het aantal studenten Nederlands al meerdere jaren terug. Deze daling sluit aan bij een trend die ook bij andere talenstudies kan worden waargenomen en die het voortbestaan van deze opleidingen ernstig onder druk zet. Sommige worden zonder meer afgeschaft, andere gaan op in interdisciplinaire verbanden en verliezen hun eigenheid. Ook de studie Nederlands ontsnapt hier niet aan. In Nederland zijn er nog maar vijf universiteiten met een opleiding Nederlands, dat is er nog één meer dan in Vlaanderen. Ook buiten het taalgebied hebben universitaire afdelingen Nederlands het vaak moeilijk. Vanuit internationaal perspectief is de keuze voor het Nederlands als middelgrote taal niet altijd vanzelfsprekend, noch voor jongeren om het te studeren, noch voor universiteiten om het aan te bieden. Voor de neerlandistiek als vakgebied is het cruciaal dat er zowel binnen als buiten het taalgebied voldoende vakgroepen Nederlands blijven voortbestaan die ook voldoende studenten blijven bedienen. Als opleidingen en opleidingskansen verder blijven verdwijnen, raakt dat het hele vakgebied en het Nederlandse taalgebied als geheel.

Aanpak

De overheden garanderen dat het neerlandistiekaanbod binnen en buiten het taalgebied op peil blijft en investeren hierin extra wanneer dat nodig is. Binnen het taalgebied zorgen de overheden ervoor dat het neerlandistiekaanbod wordt behouden en verder wordt versterkt. Hiernaast ondernemen ze acties om jongeren opnieuw warm te maken voor een studie Nederlands, via zowel het onderwijs (zie acties 8, 9, 10 en 12) als de samenleving als geheel (zie acties 11, 13, 14 en 15). Buiten het taalgebied zorgen de overheden ervoor dat het Nederlands en de studie ervan worden gepromoot en nieuwe kansen voor het inrichten en versterken van opleidingen worden opgespoord en gegrepen. Hiervoor wordt aangehaakt op culturele diplomatie en wereldwijde handelsbetrekkingen, worden samenwerkingen aangegaan met internationale bedrijven, lokale talenopleidingen en universiteiten binnen en buiten het taalgebied en worden successen buiten het taalgebied ook binnen het taalgebied gedeeld via pers en media. Hierbij worden ook taaldocenten en -lectoren uitgezonden naar andere landen en worden voor taaldocenten en -lectoren uit andere landen stages binnen het taalgebied voorzien. Hiervoor worden digitale uitwisselingsmogelijkheden maximaal benut zonder fysieke ontmoeting uit het oog te verliezen.

Actoren

Overheden (beleidsdomeinen onderzoek, onderwijs en internationaal), Taalunie, universiteiten, hogescholen, taalopleidingen, IVN, cultuurfondsen, internationale bedrijven, pers en media, neerlandici.

Actie 2: ondersteun structureel de samenwerking tussen neerlandici wereldwijd

Vaststelling

Hoewel neerlandici onderlinge samenwerking vanzelfsprekend belangrijk vinden, vindt deze op dit moment nog onvoldoende en te weinig systematisch plaats. Dit geldt in het bijzonder voor de samenwerking tussen neerlandici binnen en buiten het taalgebied. Nochtans kan deze hun onderwijs en onderzoek inspireren en versterken. Wanneer studenten, docenten, lectoren en onderzoekers samenwerken, onderwijsresultaten en onderzoeksgegevens uitwisselen en er vanuit verschillende perspectieven op reflecteren, verhogen de kansen op kwaliteit. Bovendien kan intensievere samenwerking de eenheid in alle verscheidenheid binnen het vakgebied versterken, waardoor de neerlandistiek zich als relatief klein vakgebied steviger kan positioneren tussen andere en grotere vakgebieden in.

Aanpak

De overheden ondersteunen structureel de samenwerking tussen neerlandici binnen en buiten het taalgebied om het onderzoek en onderwijs verder te versterken. Hiervoor worden onder meer gezamenlijke docentencursussen en onderzoekconferenties ingericht en wordt ook aandacht besteed aan publicatiemogelijkheden (zie actie 4). Ook hierbij worden digitale mogelijkheden maximaal benut zonder fysieke ontmoeting uit het oog te verliezen.

Actoren

Overheden (beleidsdomeinen onderzoek, onderwijs en internationaal), Taalunie, universiteiten, IVN, neerlandici.

Actie 3: bied een duurzame infrastructuur voor kennisdeling tussen neerlandici aan

Vaststelling

Kennis en informatie van, voor en over neerlandici is veelal slechts fragmentarisch en tijdelijk terug te vinden. Hierdoor is binnen het vakgebied niet altijd duidelijk wie waarmee bezig is, wat wordt onderzocht, welke instrumenten worden ontwikkeld en waar nog belangwekkende lacunes en hiaten zijn. Dit is weinig bevorderlijk voor de onderlinge samenwerking, komt de samenhang binnen het vakgebied als geheel niet ten goede en draagt zo ook niet bij aan de zichtbaarheid van de neerlandistiek als geheel (zie acties 2 en 15).

Aanpak

De overheden voorzien in samenspraak met neerlandici en andere belangstellenden uit de samenleving een duurzame digitale infrastructuur voor kennis- en informatiedeling tussen neerlandici wereldwijd. Hierop kunnen neerlandici kennis en informatie uit hun vakgebied bij elkaar brengen en delen met zowel elkaar als andere geïnteresseerden.

Actoren

Overheden (beleidsdomeinen onderzoek, onderwijs en internationaal), Taalunie, universiteiten, IVN, uitgevers, tijdschriften, pers en media, neerlandici.

Actie 4: bestendig wetenschappelijke publicatiefora voor de neerlandistiek

Vaststelling

De waardering voor een wetenschappelijke discipline wordt in belangrijke mate bepaald door de resultaten die ze oplevert en naar buiten brengt. Cruciaal hiervoor zijn internationale *gepeerreviewde* publicaties: artikelen, essays, boeken enz. Dit is voor de neerlandistiek niet anders. De publicatiemogelijkheden voor de neerlandistiek zijn evenwel beperkt, zeker in vergelijking met veel andere disciplines. Zo bevat het *Web of Science*, dat meer dan 11.000 tijdschriften verzamelt, slechts 7 tijdschriften specifiek voor de neerlandistiek, en is het aantal uitgevers dat in een boek over de neerlandistiek wil investeren, dun gezaaid. Hier komt nog bij dat de weinige publicatiefora die er voor de neerlandistiek zijn, het structureel moeilijk hebben en een aantal ervan nog dreigt te verdwijnen. Dit laatste zou niet alleen nefast zijn voor de publicatiemogelijkheden van neerlandici, maar vormt ook een bedreiging voor de waardering van het vakgebied als wetenschapsdiscipline en het gebruik van het Nederlands als wetenschapstaal. Als over het Nederlands zelf al niet langer wetenschappelijk in het Nederlands wordt gepubliceerd, waarom zouden wetenschappers uit andere disciplines dat nog over hun vakgebieden doen? De neerlandistiek vervult hierin een voorbeeldfunctie.

Aanpak

De overheden laten de publicatiemogelijkheden voor de neerlandistiek niet langer volledig aan de markt over en voorzien structureel middelen om de toekomst van publicatiefora voor de neerlandistiek veilig te stellen. Hierbij ligt de nadruk op fora die hoge wetenschappelijke kwaliteit garanderen en wordt volop ingezet op publicatiemodellen met vrije toegang (open access), in lijn met de notities hierover van de VSNU. Samen met partners als de KNAW, de KANTL en het INT wordt in een digitale infrastructuur met een duurzaam archief voorzien. De werking van redacties wordt ondersteund in het kader van samenwerking (zie actie 2).

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderzoek), Taalunie, KNAW, KANTL, IVN, INT, uitgevers, tijdschriften, neerlandici.

Actie 5: waardeer publicaties over en in het Nederlands meer

Vaststelling

Wetenschappelijk en populariserend publiceren over en in het Nederlands wordt te weinig gewaardeerd in financieringsmechanismen en beoordelingssystemen van overheden en universiteiten. Deze zijn nog altijd te sterk gericht op publicaties en vermeldingen in veelal Engelstalige internationale tijdschriften. Hoewel internationale wetenschappelijke excellentie belangrijk is, zorgt een te grote nadruk hierop ervoor dat de maatschappelijke relevantie van het onderzoek te weinig wordt onderkend en onderzoekers minder geneigd zijn om de kennis die ze opbouwen, breder met de samenleving te delen. Voor een wetenschapsdiscipline als de neerlandistiek, die sterk cultureel is bepaald en voor de Nederlandstalige samenlevingen een uitgesproken breder maatschappelijk belang kent, is dit problematisch.

Aanpak

De overheden, hun fondsen voor wetenschappelijk onderzoek en de universiteiten zorgen ervoor dat wetenschappelijke en populariserende publicaties over en in het Nederlands minstens evenzeer worden gewaardeerd als andere publicaties. Hiervoor stellen ze hun financieringsmechanismen en beoordelingssystemen verder bij. Door publicaties over en in het Nederlands meer te waarderen, worden de positie van de neerlandistiek en het gebruik van het Nederlands als wetenschapstaal versterkt. Hierdoor kan meer nieuws over en in het Nederlands in de media terecht komen, wat weer kan bijdragen aan de aantrekkelijkheid en de aantrekkingskracht van de neerlandistiek en het Nederlands zelf (zie actie 15).

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderzoek), NWO en FWO, universiteiten, pers en media, neerlandici en alle andere wetenschappers.

Actie 6: oormerk onderzoeksmiddelen voor de neerlandistiek en leg ze samen

Vaststelling

Voor het verwerven van onderzoeksmiddelen moeten neerlandici vaak in competitie gaan met wetenschappers uit andere disciplines die dikwijls over een sterkere uitgangspositie beschikken (door grotere vakgroepen, meer private investeringen, betere en bredere publicatiemogelijkheden, enz.). Hierdoor vallen neerlandici naar verhouding vaak uit de boot bij toekenningen en kunnen ze niet altijd over de middelen beschikken die ze nodig hebben voor hun fundamenteel onderzoek en de (verdere) uitbouw van een basisinfrastructuur voor het Nederlands (zoals het aanleggen en ook blijven onderhouden van goed geannoteerde referentiecorpora met metadata). Rechtstreekse gevolgen hiervan zijn dat de neerlandistiek aan slagkracht verliest en onvoldoende kansen krijgt om bij te benen.

Aanpak

De overheden oormerken een deel van de onderzoeksmiddelen die ze jaarlijks ter beschikking stellen voor de geesteswetenschappen in het algemeen en de neerlandistiek in het bijzonder. Specifiek voor de neerlandistiek leggen ze hun geormerkte middelen samen naar het model van het vroegere Vlaams-Nederlands Comité voor Nederlandse Taal en Cultuur (VNC). Deze middelen worden opengesteld voor onderzoekers van binnen en buiten het taalgebied en aangewend om kwaliteitsvol fundamenteel onderzoek te verrichten naar alle aspecten van de Nederlandse taal, literatuur, geschiedenis en cultuur.

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderzoek), NWO en FWO, neerlandici en andere geesteswetenschappers.

Actie 7: lanceer opeenvolgende onderzoeksprogramma's rond het Nederlands

Vaststelling

Er dienen zich veel maatschappelijke vraagstukken aan waarvoor neerlandici met hun specifieke kennis en expertise mee oplossingen kunnen bedenken: de problematiek rond taal- en leesachterstanden, de

toename van laaggeletterdheid in de samenleving, de bedreiging van onze leescultuur, de uitdagingen rond meertaligheid, de discussies rond integratie en talige participatie, enz. Desondanks worden neerlandici hierin weinig gehoord en worden hun kennis en expertise hiervoor onvoldoende benut. De beperkte betrokkenheid van neerlandici in de debatten over oplossingen voor deze maatschappelijke vraagstukken is niet goed voor de zichtbaarheid van de (maatschappelijke meerwaarde van) neerlandistiek en een gemiste kans in de zoektocht naar duurzame oplossingen voor de samenleving.

Aanpak

De overheden betrekken neerlandici bewust in adviesraden en wetenschapscommissies en lanceren opeenvolgende onderzoeksprogramma's rond het Nederlands waarin neerlandici en andere onderzoekers op grotere schaal en gedurende langere tijd kunnen samenwerken rond belangrijke maatschappelijke vraagstukken. De overheden maken hierin zelf keuzes en leggen onderzoeksmiddelen samen wanneer samenwerking voor de hand ligt.

Actoren

Overheden (beleidsdomeinen onderzoek en internationaal), NWO / NRO / Nationaal Groeifonds en FWO, neerlandici en diverse andere wetenschappers.

Actie 8: investeer in de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar Nederlands

Vaststelling

Voor de kwaliteit van het onderwijs Nederlands, is het cruciaal dat voldoende jongeren Nederlands blijven studeren, als afgestudeerde neerlandici de stap naar de lerarenopleiding blijven zetten en voor het beroep van leraar Nederlands blijven kiezen. Op dit moment komen echter steeds minder afgestudeerde neerlandici voor de klas te staan, niet alleen omdat steeds minder jongeren Nederlands studeren, maar ook omdat het leraarschap zelf met een aantal negatievere percepties te kampen heeft, zoals een lager maatschappelijk aanzien, een hogere administratieve belasting, beperktere groei- en ontwikkelkansen en een minder aantrekkelijk loonpakket. Deze zaken kunnen extra drempels vormen.

Aanpak

De overheden, universiteiten en scholen investeren in de kwaliteit en aantrekkelijkheid van het onderwijs Nederlands, de lerarenopleidingen en het leraarschap in het algemeen, zodat jongeren geënthousiasmeerd blijven worden om een opleiding neerlandistiek te volgen en neerlandici en andere universitair geschoolden zich aangetrokken blijven voelen tot een carrière in het onderwijs. Hierbij laten overheden, universiteiten en scholen hun vertrouwen in en waardering voor de deskundigheid van leraren blijken in woord en daad.

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderwijs), universiteiten, (hoge)scholen, lerarenopleidingen, vakbonden.

Actie 9: haal de banden tussen de neerlandistiek en het onderwijs Nederlands aan

Vaststelling

Uit onderzoek blijkt dat een groot deel van de leerlingen het onderwijs Nederlands als weinig uitdagend, motiverend en enthousiasmerend ervaart. Dit geldt niet alleen voor leerlingen met taalachterstanden. Ook succesvolle leerlingen zijn kritisch en signaleren dat de lessen hen weinig kunnen boeien. Dat is opvallend omdat Nederlands net alle potentieel heeft om een van de meest uitdagende, motiverende en enthousiasmerende vakken te zijn waarin niet enkel voor de toets of het eindexamen wordt geleerd. Nederlands is immers het vak waarin leerlingen kunnen leren hoe de taal die ze dagelijks gebruiken precies werkt, kennis kunnen maken met klassiekers en hedendaagse parels uit de Nederlandstalige literatuur en cultuur en ook zelf creatief bezig kunnen zijn met taal en ermee kunnen excelleren. Nieuwe kennis, inzichten en perspectieven uit de neerlandistiek zijn hiervoor cruciaal. Maar hier knelt het schoentje: academische neerlandici zijn weinig betrokken bij het onderwijs Nederlands en veel nieuwe kennis, inzichten en perspectieven uit het vakgebied blijven hierdoor buiten beeld. Hierdoor blijven grote kansen liggen om het maximale uit het onderwijs Nederlands te halen en van Nederlands daadwerkelijk het vak te maken waar elke leerling naar uitkijkt.

Aanpak

Academische neerlandici worden actief betrokken bij het onderwijs Nederlands. Ze delen kennis, inzichten en perspectieven uit hun vakgebied met professionele lerarenopleidingen, tijdens onderwijsconferenties en in publicaties die zich specifiek op leraren Nederlands richten. Ze worden uitgenodigd in lessen om over hun vak en onderzoek te komen vertellen en worden betrokken bij de uitwerking van het curriculum voor het schoolvak, de vertaling van kerndoelen en eindtermen naar leerplannen en de ontwikkeling van nieuwe les- en leermaterialen (zie actie 10). In Nederland wordt hierbij voortgebouwd op het werk van de meesterschapsteams en aangesloten bij de vaksteunpunten-in-oprichting (zie actieplan Talen Centraal). De inspanningen die neerlandici hiervoor leveren, worden door hun eigen universiteiten gevaloriseerd als maatschappelijke dienstverlening (zie actie 5).

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderwijs), universiteiten, (hoge)scholen, lerarenopleidingen, didactici, onderwijsbegeleiders, uitgevers, methodemakers, materiaalontwikkelaars, academische neerlandici en meesterschapsteams.

Actie 10: richt een platform voor de ontwikkeling van lesmaterialen Nederlands in

Vaststelling

Tijdens hun opleiding worden aankomende leraren Nederlands aangemoedigd om creatief met hun lessen om te gaan en eigen materialen te ontwikkelen en te gebruiken. In de praktijk ontbreekt het echter vaak aan tijd en ruimte om dit op een goede manier te blijven doen. Vaak beroepen ze zich op het lesmateriaal dat methodes bieden en/of dat vrij op het internet te vinden is. Hoewel deze materialen kwaliteitsvol kunnen zijn, is dit lang niet altijd het geval. Als leraren niet langer zelf nieuwe lessen ontwikkelen, verdwijnt er een belangrijk kanaal om nieuwe kennis en inzichten uit het vakgebied door te laten stromen naar het onderwijs. In tegenstelling tot de STEM-vakken, bestaat er voor Nederlands en andere talen geen unieke omgeving met actuele, vrij toegankelijke en ook vrij te gebruiken bronnen en basismaterialen die op kwaliteit zijn gecontroleerd. Hieraan is dus hoge nood, al is het maar om bestaande, maar verspreide bronnen en basismaterialen meer bij elkaar te brengen en te benutten.

Aanpak

De overheden leggen onderwijsmiddelen samen om een gezamenlijk platform in te richten waarop vrij toegankelijke en vrij te gebruiken bronnen en basismaterialen voor Nederlands en andere schooltalen worden gedeeld, doorontwikkeld en aangevuld. Het platform wordt beheerd door een permanente redactie die bronnen en materialen controleert op kwaliteit. Er wordt ingezet op bronnen en materialen voor alle onderwijsvormen en -niveaus. Op termijn kunnen hieruit voor Nederlands en andere schooltalen ook open lesmethodes ontstaan, met een doorgaande leerlijn van begin basis- tot eind voortgezet of secundair onderwijs.

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderwijs), (hoge)scholen, lerarenopleidingen, didactici, onderwijsbegeleiders, uitgevers, methodemakers, materiaalontwikkelaars, neerlandici en andere taal- en letterkundigen, leraren Nederlands en andere schooltalen.

Actie 11: benadruk het belang van een goede beheersing van het Nederlands

Vaststelling

Een goede beheersing van het Nederlands is cruciaal om volwaardig deel te nemen aan de Nederlandstalige samenleving. Dit vraagt om zowel kennis van en over, vaardigheden in en met als positieve attitudes ten aanzien van het Nederlands. In Nederland en Vlaanderen is het Nederlands de eerste voertaal binnen de samenleving. In Suriname, Aruba, Curaçao en Sint-Maarten deelt het Nederlands deze positie met talen als het Sranan en Papiaments en het Spaans en Engels, maar ook in deze gebieden is het van groot belang om het in het leven te maken. Desondanks wordt het maatschappelijk belang van het Nederlands in zowel de Lage Landen als het Caribisch gebied weleens onderschat, waardoor niet iedereen het even belangrijk vindt om het op voldoende hoog niveau te leren en te beheersen. Dit geldt niet alleen voor mensen die het Nederlands als tweede, derde of vierde taal leren, maar ook voor mensen van wie het Nederlands de eerste taal is. Deze onderschatting draagt bij aan de participatiemoeilijkheden die

mensen in de Nederlandstalige samenleving ervaren en aan de mindere aantrekkingskracht van het Nederlands zelf en de verdere studie ervan.

Aanpak

De overheden benadrukken op positieve wijze het belang van een goede beheersing van het Nederlands door elke burger en blijven ook investeren in kwaliteitsvol onderwijs Nederlands aan nieuwkomers. In alle onderwijsvormen en op alle onderwijsniveaus wordt bewust ingezet op het talig functioneren van leerlingen en studenten binnen de samenleving. De aandacht hiervoor wordt in het leerplichtonderwijs voorgeschreven via kerndoelen en eindtermen en in het hoger en volwassenenonderwijs volgehouden binnen het beleid van de opleidingen zelf. Pers en media worden gevraagd niet alleen te berichten over de nadelen van een mindere, maar ook over de voordelen van een goede beheersing van het Nederlands (zie actie 15).

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderwijs), universiteiten, (hoge)scholen, taalopleidingen, pers en media, neerlandici, leraren Nederlands.

Actie 12: blijf het Nederlands als instructietaal gebruiken en benut het internationaal

Vaststelling

In het hoger onderwijs staat het gebruik van Nederlands als instructietaal onder druk van het Engels, met name in Nederland, in technische opleidingen en vanaf het masterniveau. Dit vormt een bedreiging voor het verdere gebruik van het Nederlands als wetenschapstaal, de verdere ontwikkeling van Nederlandstalige wetenschapsterminologie en het maatschappelijk en professioneel functioneren van afgestudeerden in de Nederlandstalige samenleving. De keuze voor het Engels wordt vaak ingegeven vanuit de wens om te internationaliseren en meer internationale studenten, docenten en onderzoekers aan te trekken. Hierbij worden de internationaliseringsmogelijkheden van het Nederlands en vele andere talen onderschat en worden belangrijke samenwerkingskansen gemist, onder meer in de buurtaalregio's.

Aanpak

De overheden en universiteiten zorgen ervoor dat het Nederlands in alle studierichtingen en op alle onderwijsniveaus blijvend als instructietaal wordt gebruikt, al dan niet in combinatie met andere talen. Universiteiten stellen hun Nederlandstalige opleidingen open voor jongeren die Nederlands buiten het taalgebied leren of studeren en attenderen hun eigen studenten op studiemogelijkheden in en met het Nederlands buiten het taalgebied. Samen met universiteiten buiten het taalgebied bieden ze meertalige studieprogramma's in het Nederlands en andere talen aan, waarbij digitale mogelijkheden maximaal worden benut.

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderwijs), universiteiten en hogescholen.

Actie 13: maak de economische waarde van de taalsector als geheel zichtbaar

Vaststelling

Het Nederlands heeft naast een grote culturele en maatschappelijke waarde ook een grote economische waarde. Niet alleen binnen het taalgebied en op zichzelf, maar ook buiten het taalgebied en als onderdeel van een bredere taalsector. Denk aan de vertaling van literaire werken uit het Nederlands naar andere talen en omgekeerd. Omdat de economische waarde van het Nederlands en andere talen niet altijd even zichtbaar en bekend is, wordt er niet altijd even gemakkelijk in geïnvesteerd en wordt er soms te gemakkelijk op bezuinigd. Door de economische waarde van het Nederlands en andere talen beter in beeld te brengen, kunnen beter onderbouwde keuzes worden gemaakt, kan het aanzien van Nederlands en andere talen worden verhoogd en kan de studie ervan aantrekkelijker worden gemaakt.

Aanpak

De overheden maken de economische waarde van de taalsector als geheel zichtbaar door hun statistiekdiensten hiervoor een berekeningsmodel te laten ontwikkelen. Deze werken hiervoor samen met andere Europese statistiekdiensten en laten zich hiervoor inspireren door de berekeningsmodellen die eerder voor andere wijldvertakte economische sectoren zoals toerisme en uitzendarbeid zijn ontwikkeld. De

gegevens die op deze manier over de taalsector als geheel worden verzameld en in beeld gebracht, worden door de overheden gedeeld met het publiek en als basis gebruikt voor toekomstige beleidsbeslissingen.

Actoren

Overheden (beleidsdomeinen economie en internationaal en statistiekdiensten), taal- en cultuursector.

Actie 14: maak maatschappelijke en professionele mogelijkheden met taal zichtbaar

Vaststelling

De studie van Nederlands en andere talen biedt jongeren tal van maatschappelijke en professionele mogelijkheden, maar in vergelijking met andere studiegebieden zijn deze niet altijd even goed bekend. Mede hierdoor kunnen de neerlandistiek en andere talenstudies niet altijd op de belangstelling rekenen die ze verdienen. Om te voorkomen dat er voor de samenleving als geheel en voor economische sectoren in het bijzonder een tekort aan goed geschoolde taal- en letterkundigen ontstaat, is het belangrijk dat de maatschappelijke en professionele mogelijkheden met Nederlands en andere talen meer worden uitgedragen.

Aanpak

De overheden organiseren samen met het (hoger) onderwijs grootschalige en langdurige enthousiasmerende campagnes voor de studie van Nederlands en andere talen. Deze richten zich met name op jongeren in de laatste jaren van het voortgezet of secundair onderwijs. Hiervoor wordt een voorbeeld genomen aan de succesvolle STEM-campagnes en kan in Nederland al worden aangesloten op de lopende campagne talenstudievoorjou.nl. Studieadviesdiensten van hogescholen en universiteiten brengen beroepsmogelijkheden met Nederlands en andere talen onder de aandacht van jongeren. Alumni van talenstudies die actief zijn binnen verschillende maatschappelijke en economische sectoren, getuigen over de kansen die ze met Nederlands en andere talen hebben gekregen en gegrepen.

Actoren

Overheden (beleidsdomein onderwijs), universiteiten, (hoge)scholen, studieadviesdiensten, bedrijven, werkgeversorganisaties, neerlandici en andere taal- en letterkundigen.

Actie 15: breng nieuws uit de wereld van taal en letteren aantrekkelijk in de media

Vaststelling

Nieuws uit de neerlandistiek en de ruimere wereld van taal en letteren komt niet altijd even gemakkelijk en uitgebreid aan bod in de media. Nochtans valt er heel wat te berichten dat de interesse van mensen voor deze vakgebieden kan aanwakkeren, zeker als het positief en aansprekend wordt gebracht. Hiermee kunnen de aantrekkelijkheid en aantrekkingskracht van Nederlands, andere talen en de studie ervan opnieuw worden verhoogd.

Aanpak

Neerlandici en taal- en letterkundigen brengen nieuws uit hun vakgebieden actief naar buiten en worden hierin gericht ondersteund door universiteiten en wetenschapscommunicatoren. Pers en media gaan bewust op zoek naar nieuws uit de wereld van de taal en letteren en berichten hierover ook positief wanneer dit mogelijk is. Partners in de Nederlands-Vlaamse culturele samenwerking, zoals Ons Erfdeel vzw, deBuren en De Brakke Grond, kunnen hierin een bemiddelende rol vertolken. Hiernaast blijven de taalsector en het boekenvak ook zelf (nieuwe) initiatieven ontplooien om hun (nieuwe) producten onder de aandacht te brengen van een breder publiek, onder meer met prijzen en beurzen en op andere creatieve manieren. Productiehuizen en omroepen blijven programma's over taal en letteren maken en uitzenden, die niet altijd moeten blijven voortbestaan, maar wel steeds worden opgevolgd.

Actoren

Universiteiten, hogescholen, wetenschapscommunicatoren, taal- en cultuursector, pers en media, omroepen, productiehuizen, neerlandici en andere taal- en letterkundigen.

Zie hierna de bijlagen 1 en 2 voor overzichten van acties en actoren.

Bijlage 1 – overzicht acties

Actie 1: garandeer het neerlandistiekaanbod binnen en buiten het taalgebied

Actie 2: ondersteun structureel de samenwerking tussen neerlandici wereldwijd

Actie 3: bied een duurzame infrastructuur voor kennisdeling tussen neerlandici aan

Actie 4: bestendig wetenschappelijke publicatiefora voor de neerlandistiek

Actie 5: waardeer publicaties over en in het Nederlands meer

Actie 6: oormerk onderzoeksmiddelen voor de neerlandistiek en leg ze samen

Actie 7: lanceer opeenvolgende onderzoeksprogramma's rond het Nederlands

Actie 8: investeer in de aantrekkelijkheid van het beroep van leraar Nederlands

Actie 9: haal de banden tussen de neerlandistiek en het onderwijs Nederlands aan

Actie 10: richt een platform voor de ontwikkeling van lesmaterialen Nederlands in

Actie 11: benadruk het belang van een goede beheersing van het Nederlands

Actie 12: blijf het Nederlands als instructietaal gebruiken en benut het internationaal

Actie 13: maak de economische waarde van de taalsector als geheel zichtbaar

Actie 14: maak maatschappelijke en professionele mogelijkheden met taal zichtbaar

Actie 15: breng nieuws uit de wereld van taal en letteren aantrekkelijk in de media

Bijlage 2 – overzicht van actoren

		Overheden	Taalunie	Onderzoek	Onderwijs	Middenveld	Betrokkenen
1	Neerlandistiekaanbod	Beleidsdomeinen onderzoek, onderwijs en internationaal	Algemeen Secretariaat (neerlandistiek buiten het taalgebied)		Universiteiten, hogescholen, taalopleidingen	IVN, cultuurfondsen, internationale bedrijven, pers en media	Neerlandici
2	Samenwerking tussen neerlandici wereldwijd	Beleidsdomeinen onderzoek, onderwijs en internationaal	Algemeen Secretariaat (samenwerking tussen neerlandici wereldwijd)		Universiteiten	IVN	Neerlandici
3	Kennisdeling tussen neerlandici wereldwijd	Beleidsdomeinen onderzoek, onderwijs en internationaal	Algemeen Secretariaat (MijnNederlands)		Universiteiten	IVN, Uitgevers, tijdschriften, pers en media	Neerlandici
4	Publicatiefora voor neerlandici wereldwijd	Beleidsdomeinen onderzoek, onderwijs en internationaal	Algemeen Secretariaat (samenwerking tussen neerlandici wereldwijd)			KNAW, KANTL, IVN, INT, uitgevers, tijdschriften	Neerlandici
5	Publiceren in en over Nederlands	Beleidsdomein onderzoek		NWO en FWO	Universiteiten	Pers en Media	Neerlandici en alle andere wetenschappers
6	Onderzoeksmiddelen voor de neerlandistiek	Beleidsdomein onderzoek		NWO en FWO			Neerlandici en alle andere geesteswetenschappers
7	Onderzoeksprogramma's rond het Nederlands	Beleidsdomein onderzoek en internationaal		NWO / NRO / Nationaal Groeifonds en FWO			Neerlandici en diverse andere wetenschappers
8	Aantrekkelijkheid beroep leraar Nederlands	Beleidsdomein onderwijs			Universiteiten, (hoge)scholen, lerarenopleidingen	Vakbonden	
9	Banden met het onderwijs	Beleidsdomein onderwijs			Universiteiten, (hoge)scholen, lerarenopleidingen, didactici, onderwijsbegeleiders	Uitgevers, methodemakers en materiaalontwikkelaars	Neerlandici en meesterschapteams
10	Platform voor lesmaterialen Nederlands	Beleidsdomein onderwijs			(Hoge)scholen, lerarenopleidingen, didactici, onderwijsbegeleiders	Uitgevers, methodemakers en materiaalontwikkelaars	Neerlandici en andere taal- en letterkundigen, leraren Nederlands en andere schooltalen
11	Belang goede beheersing Nederlands	Beleidsdomein onderwijs			Universiteiten, (hoge)scholen, taalopleidingen	Pers en Media	Neerlandici en leraren Nederlands
12	Nederlands als instructietaal	Beleidsdomein onderwijs			Universiteiten, hogescholen		
13	Economische waarde taalsector als geheel	Beleidsdomeinen economie en internationaal en statistiekdiensten				Taal- en cultuursector	
14	Maatschappelijke en professionele mogelijkheden met taal	Beleidsdomein onderwijs			Universiteiten, (hoge)scholen, studieadviesdiensten	Bedrijven en werkgeversorganisaties	Neerlandici en andere taal- en letterkundigen
15	Nieuws over taal en letteren in de media				Universiteiten, hogescholen, wetenschapscommunicatoren	Taal- en cultuursector, pers en media, omroepen, productiehuisen	Neerlandici en andere taal- en letterkundigen